

Hüseyn Hüseynov
Əhməd Əliyev

**NARÇILIQ SEKTORU
TƏHLİL, MÜQAYISƏ VƏ TƏKLİFLƏR**

Bakı-2022

MÜNDƏRİCAT

Ön söz	1
1. Dünya nar xəritəsi	2
2. Dünyada nar istehsalı.....	3
3. Sektorun qısa təhlili	4
4. Sektorun inkişafı.....	6
5. Fəaliyyətlərin təqvim planı.....	7
6. Əkin sxemi.....	8
7. Təsərrüfatların müqayisəsi.....	9
8. Kəmiyyət və keyfiyyət göstəriciləri.....	10
9. Satışın təqvimi.....	11
10. Satış kanalları.....	12
11. Məhsulun bazarlar üzrə paylaşılması.....	13
12. Bazar qiymətləri.....	14
13. Ölçülərinə görə kodlaşdırma.....	15
14. Məhsul itkisi.....	16
15. Tələblərin təsviri.....	17
16. Gübrələrin tətbiq proqramı.....	18
17. Təcrübə və müşahidə.....	19
18. Ətraf mühit amilləri.....	20
19. Qabaqcıl K/T təcrübəsi.....	21
20. Yerli nar sortlarının siyahısı.....	22
21. Nar sortlarının təsviri	23

Ön söz

Azərbaycan Aqronomlar İttifaqı (ictimai birlik) fəaliyyətə başladığı 2014 – cü ildən başlayaraq narçılıq sektorunu üzrə apardığı araşdırılmalar, narçılıq dəyər zənciri iştirakçıları ilə keçirilən təlim və seminarların nəticəsini məlumat toplusu şəklində sizlərə təqdim edir.

Ənənəvi məlumat toplusundan fərqli olaraq, biz məlumatları cədvəl və diaqramlar şəklində təqdim etməyə üstünlük veririk. Mümkün olduğu qədər məlumatlar kiçik və orta ölçülü təsərrüfat sahibləri ilə fərdi və qrup şəklində keçirilən görüşlərdən əldə edilmişdir. Təhlillər və faktorların səbəb-nəticə əlaqələri üzvlərimizin birləşmələrinin nəticəsidir.

Biz öz fəaliyyətimiz çərçivəsində aqrar sektorun bütün sahələrində fəaliyyət göstərən fermerlərin məlumat əldə etmək üstünlüyünü dəstəkləyirik. Çünkü, rəqabətli bazarda istehlakçının tələbatı haqqında təkmil və əsaslandırılmış məlumatı olan sahibkarlar, bu tələbatı ödəməklə biznesdə uğur əldə edirlər.

İndiki halda aqrar sektorda mövcud olan əlverişli biznes mühitində məlumatlı istehsalçı həm yerli, həm də ixrac bazarında nisbi rəqabət üstünlüyü əldə edir. Bizim məqsədimiz bu üstünlünün dayanıqlı olması üçün mümkün olan bütün hallarda narçılarımıza texniki dəstək göstərməkdir.

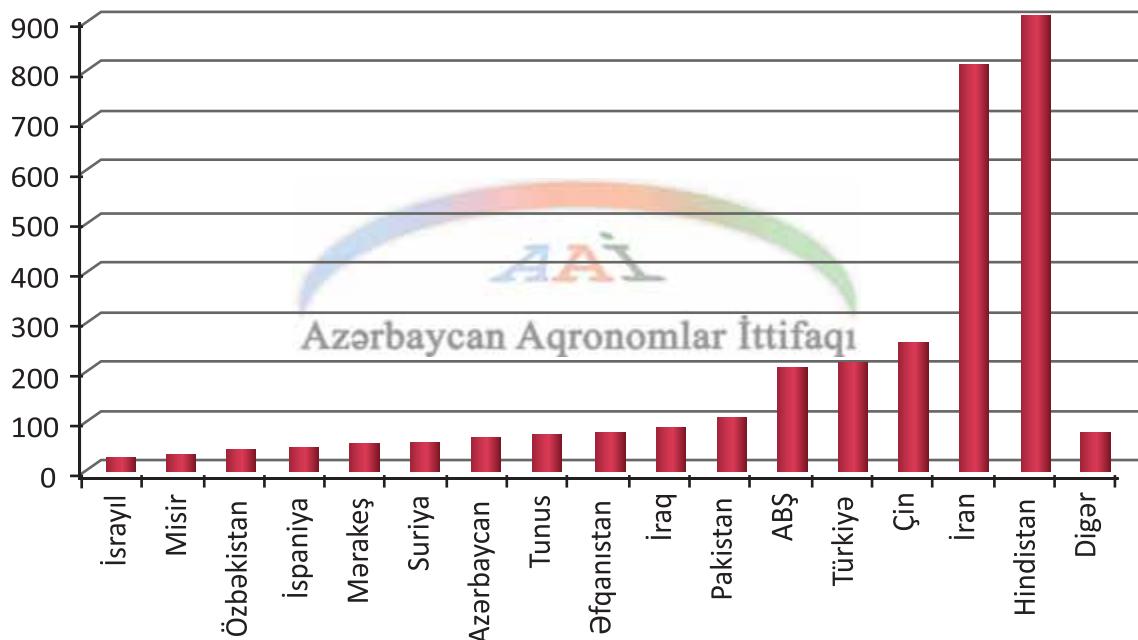
HÖRMƏTLƏ,

**HÜSEYN HÜSEYNOV,
İDARƏ HEYYƏTİNİN SƏDRİ,
AZƏRBAYCAN AQRONOMLAR İTTİFAQI, İB**

NAR BITKİSİNİN MƏNŞƏYİ VƏ YAYILDIĞI ÖLKƏLƏR

DÜNYA ÖLKƏLƏRİ ÜZRƏ NAR İSTEHSALI* (min ton)

*Məlumat mənbəyi: II International Symposium of the Pomegranate.
Series A: Mediterranean Seminars 2012 Number 103

NARÇILIQ SEKTORU. MÖVCUD VƏZİYYƏT

(Kiçik və orta ölçülü fərdi təsərrüfatlar üzrə)

BÖLMƏLƏR	QISA TƏSVİR
Siyasət	Əkin sahələrinin, istehsalın və ixracın inkişafı üzrə siyaset tədbirləri və inkişaf proqramları həyata keçirilir.
Sosial	Narçılıq dəyər zənciri iştirakçıları assosiasiyalarda təmsil olunurlar. Dövlət, özəl və ictimai qurumlar arasında qarşılıqlı münasibətlər formalaşmaqdadır. Peşə hazırlıqlı işçi qüvvəsinin çatışmaması hali mövcuddur.
İqtisadi	Orta məhsuldarlıq 5-20 ton/ha arasında dəyişir. Yüksək məhsuldarlıq və keyfiyyətli məhsul istehsalı fonunda fəaliyyətin rentabellik səviyyəsi 20-30% olur.
Biznes	Əsasən qeyri – rəsmidir. Torpaq sənədləri əsasında təsərrüfatların elektron qeydiyyatı aparılır.
İctimai infrastruktur	Kəndlərarası yolların vəziyyəti bazara çıxışı məhdudlaşdırır. Suvarma suyunun qılığı və suvarmada yaranan uzun fasılələr mövcuddur.
Dəstək	İxracın təşviqi, istehsala illik 240 man/ha və intensiv bağların salınmasına görə hər ha – a 5000man. subsidiya verilir. Bağ məhsula düşənə kimi (üç il) ildə 800man. güzəştli şərtlərlə gübrələrin alınması dəstəklənir.
İstehsal	İstehsal geniş ərazilərdə çoxsaylı, kiçik (1ha – ya qədər), orta (1 – 5 ha) və azsaylı iri ölçülü (10 – 100 ha) fərdi təsərrüfatlarda həyata keçirilir.
İdxal	İdxaldan asılılıq səviyyəsi yüksəkdir. Təkmil texnologiya, sertifikatlı tinglər, bitki mühafizə vasitələri, gübrələr idxl olunur.

İxrac	Məhsulun 30-40%-i Rusiya və Ukrayna bazarlarına ixrac olunur. İxracı məhdudlaşdırın amil-sertifikatsız, qeyri-standart və optimal miqdarda məhsulun olmamasıdır.
Xidmət	Müxtəlif çeşidlərdə dövlət və özəl xidmətlər bazarı mövcuddur. Xidmətlərin keyfiyyəti hələlik qanedici deyildir.
Emal	Kiçik və orta ölçülü emal müəssisələri fəaliyyət göstərmir. Ev şəraitində keyfiyyət standartları bəlli olmayan dəyər əlavə edilmiş məhsullar bazara təklif olunur.
İstehsal texnologiyası	Ənənəvi istehsal texnologiyası üstünlük təşkil edir. İntensiv bağların əkin sahələri genişlənməkdədir. Yeni texnologiyanın inkişafı, tətbiqi və təsviqi üzrə müvafiq qurumların fəaliyyəti qənaətbəxş deyildir.
Maliyyə	Bazarda bankların cəlbedici və sərfəli kredit məhsulları yoxdur. İstehsal vasitələrinin tədarükü təchizatçı ilə qeyri-rəsmi razılışma formasında kreditlə alınır. Məhsul satışından sonra nəğd ödənişlər edilir.
Sərmayə	Köhnə bağların bərpasına, intensiv bağların və damla suvarmanın tətbiqinə sərmayə yatırılır.
Bazar	Məhsulun 60-70%-i yerli bazarlarda, 30-40%-i ixrac bazarlarına təklif olunur. Aylar üzrə məhsulun satış qiymətlərində kəskin sıçrayışlar (0,6-10 man.) müşahidə olunur.
İstehsal vasitələri	İstehsal vasitələri bazarı rəqabətlidir və müxtəlif çeşiddə istehsal vasitələri mövcuddur. Əksər vasitələrin mənşəyi və keyfiyyət göstəriciləri qeyri-müəyyəndir.
Bazar infrastrukturu	Kiçik və orta ölçülü təsərrüfatların çeşidləmə, qablaşdırma, saxlama və soyutma kameralarına çıxışı məhduddur. Ərazilər üzrə bu infrastrukturun inkişafı təşəkkül tapmamışdır.
Ekologiya	Ətraf mühitin mövcud standartların tələbləri səviyyəsində mühafizəsi halları təşəkkül tapmamışdır.
Təşkilatlanma	Fərdi təsərrüfat şəklində fəaliyyətin üstünlükləri daha cəlbedicidir. Sahibkar malik olduğu mülkü və məhsulu üzərində hökmranlıq edir. Vergi tətillərindən istifadə imkanı mövcuddur.

NARÇILIQ SEKTORUNUN İNKİŞAFI. TƏDBİRLƏRİN VACİBLİK DƏRƏCƏSİ

s/s	Tədbirlər sistemi	Dərəcələr		
		Çox vacibdir	Vacibdir	Əhəmiyyətlidir
1.	Əlverişli biznes mühiti	✓		
2.	Güvənli (yerli/ixrac) və alternativ bazarlar	✓		
3.	Əsaslandırılmış dövlət dəstəyi		✓	
4.	Təsərrüfatların elektron qeydiyyat sistemi		✓	
5.	İctimai (yol, suvarma suyu və s.) infrastruktur		✓	
6.	Bazar (saxlama kameraları və s.) infrastrukturu		✓	
7.	Dövlət, özəl və ictimai qurumların əməkdaşlığı			✓
8.	Təşkilatlanma (birlik və kooperativlər)		✓	
9.	Məlumat, texnologiya və təcrübə yayımı sistemi		✓	
10.	Sertifikatlaşdırma (keyfiyyətə nəzarət sistemi)			✓
11.	Mütəxəssis və peşə hazırlığı sistemi	✓		
12.	Dəyər əlavə edilmiş məhsul istehsalının və ixracının dəstəklənməsi		✓	
13.	Sərfəli şərtlərlə kredit vəsaitləri		✓	

FƏALİYYƏTLƏRİN TƏQVİM PLANI

Fəaliyyətlər	Aylar											
	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
Ənənəvi və intensiv bağların salınması												
Bağın ərazisində müşahidənin aparılması												
Sanitar tədbirlər												
Torpaq analizi üçün nümunələrin götürülməsi												
Yarpaq analizi üçün nümunələrin götürülməsi												
Gübələrin tətbiqi												
Quru budama												
Don suyu												
Fungisidlərin tətbiqi												
Suvarma												
Kolon üzərindəki çiçəyin və meyvənin idarə olunması												
Kökdənkənar yemləmə												
İnsektisidlərin tətbiqi												
Herbisidlərin tətbiqi												
Yaşıl budama												
Məhsul yiğiməna hazırlıq												
Məhsul yiğimi												
Məhsul satışı												
Məhsulun saxlanması												

ƏKİN SXEMİNİ MÜƏYYƏN EDƏN GÖSTƏRİCİLƏR

GÖSTƏRİCİLƏR	KOL VƏ CƏRGƏARASI MƏSAFƏ*, m.							
	1,5x2	2x2	2x5	3x4	3x5	4x6	4x7	5x7
Ənənəvi bağlarda								
Super intensiv bağlarda								
İntensiv bağlarda								
Təkgövdəli əkinlərdə								
Çoxgövdəli əkinlərdə								
Münbit torpaqlarda								
Qeyri-münbit torpaqlarda								
Alçaq boylu, çətirin ölçüləri kiçik bağlarda								
Orta boylu, çətirin ölçüləri nisbətən böyük bağlarda								

MÜXTƏLİF ÖLÇÜLÜ TƏSƏRRÜFATLARIN MEYARLAR ÜZRƏ MÜQAYİSƏSİ

S/S	MEYARLAR	TƏSƏRRÜFATLARIN ÖLÇÜLƏRİ				
		100 ha və çox	10-100 ha	5-10 ha	1-5 ha	1 ha-dan az
1.	Ümumi idarəetmə					
2.	İxrac bazarlarına çıxış					
3.	İxracın təşviqindən faydalana					
4.	Yerli bazarlara çıxış					
5.	Texnologiyanın tətbiqi					
6.	Subsidiyadan faydalana					
7.	Sərmayə qoyuluşu					
8.	Saxlama və soyutma kameralarından istifadə					
9.	İctimai infrastrukturdan faydalana					
10.	Məlumat və məsləhət xidmətinə tələb					
11.	İxtisaslı işçi qüvvəsinə tələb					
12.	Muzdlu işçi qüvvəsinə tələb					
		Yüksək			Orta	Aşağı

AQROTEXNİKİ TƏDBİRLƏRİN MƏHSULUN KƏMİYYƏT VƏ KEYFİYYƏT GÖSTƏRİCİLƏRİNƏ TƏSİRİ

s/s	Aqrotexniki tədbirlər	Kəməyyət və keyfiyyət göstəriciləri					
		Məhsuldarlıq, ton/ha	Maya dəyəri, man/kq	Satışın miqdarı, ton	Satış qiyməti, man/ton	Rəngi	Ölçüləri
1.	Sahibkarın təsərrüfat təcrübəsi						
2.	Məlumat və məsləhət xidməti						
3.	Bazar haqqında məlumatlılıq						
4.	Torpaq və yarpaq analizi						
5.	Sort seçimi						
6.	Gübrələrin tətbiqi						
7.	Quru budama						
8.	Don suyu						
9.	Funqisidlərin tətbiqi						
10.	Suvarma						
11.	Kolun üzərindəki çiçəyin və meyvənin idarə olunması						
12.	Kökdənkənar yemləmə						
13.	İnsektisidlərin tətbiqi						
14.	Herbisidlərin tətbiqi						
15.	Yaşıl budama						
16.	Məhsul yiğiminə hazırlıqlıq						
17.	Məhsul yiğimi						
		Birbaşa	Dolayı				

ÖLKƏLƏR ÜZRƏ NAR MEYVƏSİNİN BAZARA TƏKLİF OLUNDUĞU AYLAR*

Ölkələr	Aylar											
	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
Hindistan												
İran												
Türkiyə												
Amerika												
İspaniya												
İsrail												
Argentina												
Peru												
Ş. Afrika												
Çin												
Misir												
Əfghanistan												
Tunis												
Azərbaycan												
Avstraliya												
İtalya												

MÖVCUD VƏ GƏLƏCƏK SATIŞ KANALLARININ TƏSVİRİ

(Kiçik və orta ölçülü təsərrüfatlar səviyyəsində %-lə)

SATIŞ KANALLARI	İNKİŞAF SƏVIYYƏSİ		
	İnkışaf etmişdir	İnkışaf etməkdədir	İnkışaf etməmişdir
Fermerin özü tərəfindən yerli bazarda satış (topdan/pərakəndə)			
Təsərrüfatda vasitəciyə topdan və pərakəndə satış			
İxrac bazarı üçün vasitəciyə topdan satış			
İxrac bazarına vasitəciziz satış			
Rəsmi müqavilə şərtləri əsasında topdan və pərakəndə satış			
Şifahi (qeyri – rəsmi) razılışma əsasında topdan və pərakəndə satış			
İri emal müəssisələrinə satış			
İri marketlər şəbəkəsinə birbaşa satış			
Onlayn satış (Internet üzərindən satış)			
Təsərrüfatdan birbaşa (vasitəçi olmadan) istehlakçıya çatdırma (nar səbəti)			
Magistral yolların kənarlarında pərakəndə satış			
Orta və kiçik ölçülü emal müəssisələrinə satış			
Saxlama və soyutma kameralarına satış			

İSTEHSAL OLUNAN MƏHSULUN KATEQORİYALAR ÜZRƏ PAYLANMASI

(Kiçik və orta ölçülü təsərrüfatlar səviyyəsində, %-lə)

KATEQORİYALAR

İXRAC BAZARI	YERLİ BAZAR	EMAL MÜƏSSİSƏSİ	ŞƏXSI İSTEHLAK	İTKİ
20-30%	50-60%	10-15%	3-5%	10-15%

MƏHSULUN TƏSƏRRÜFATDAN ORTA SATIŞ QİYMƏTİ, man.

Azərbaycan Aqronomalar İttifaqı

(2020/2021-ci illər, oktyabr-noyabr ayları)

İXRAC BAZARI		YERLİ BAZAR		EMAL MÜƏSSİSƏSİ		YOL KƏNARI SATIŞ	
2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
0,8-1,0	1,0-1,2	0,5-0,6	0,6-0,8	0,05-0,15	0,10-0,20	1,5-2,0	1,8-2,5

MƏHSULUN BAZARDA SATIŞ QİYMƏTLƏRİ, man.

SATIŞ BAZARLARI	İLLƏR/AYLAR					
	2020			2021		
	Oktyabr	Noyabr	Dekabr	Yanvar	Fevral	Mart
Yerli bazarlar	0,8-1,5	1,0-2,0	1,5-2,5	3,0-4,0	4,0-5,0	6,0-8,0
Rusiya, Ukrayna	4,0-5,0	4,0-5,0	4,0-5,0	5,0-6,0	5,0-7,0	5,0-6,0
Avropa ölkələri	4,0-6,0	3,0-5,0	4,0-5,0	4,0-6,0	4,0-6,0	4,0-6,0

OKTYABR - NOYABR AYLARINDA NAR MEYVƏSİNİN ORTA SATIŞ QİYMƏTİ, manatla

ÖLÇÜ KODU		çəkisi, qr.	DİAMETRİ, mm.
1.	A	501 -dən çox	81 -dən çox
2.	B	401 - 500	71 - 80
3.	C	301 - 400	61 - 70
4.	D	203 - 300	51 - 60
5.	E	125 - 200	40 - 50

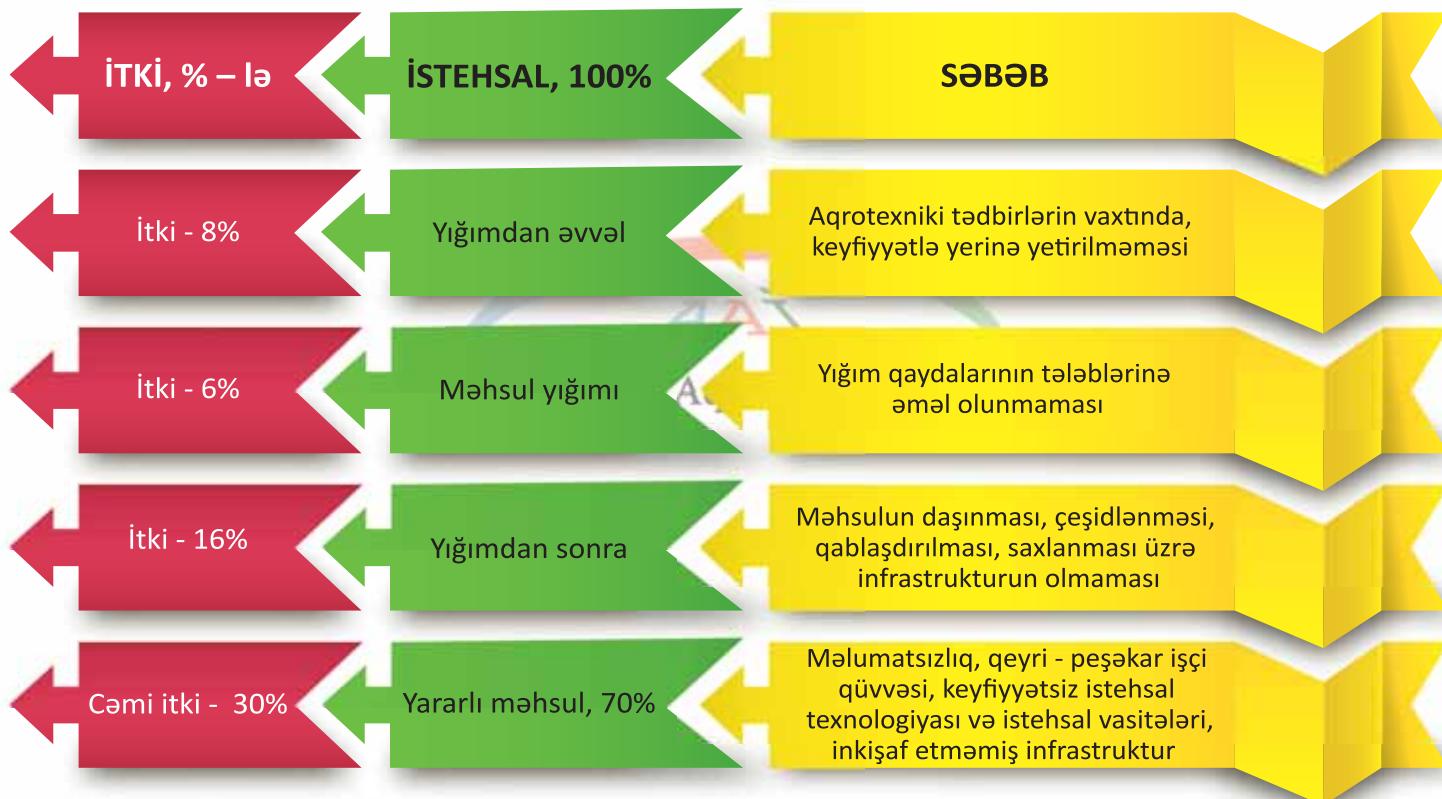
MEYVƏNİN ÖLÇÜLƏRİNƏ GÖRƏ KODLAŞDIRMA

(Beynəlxalq standartlar çərçivəsində)

NARÇILIQ SEKTORUNDU MƏHSUL İTKİSİ VƏ SƏBƏBLƏRİ

(Kiçik və orta ölçülü təsərrüfatlar üzrə)

NARÇILIQ DƏYƏR ZƏNCİRİNĐƏ İŞTİRAKÇI TƏRƏFLƏRİN TƏLƏBLƏRİNİN TƏSVİRİ

İŞTİRAKÇI TƏRƏFLƏR			
İSTEHSALÇI	TƏDARÜKÇÜ	EMAL	İSTEHLAKÇI
Xəstəlik, zərərverici və quraqlığa döyümlü			
Qalın qabiq, tez/gec yetişən	Qalın qabiq, tez/gec yetişən	Nazik qabiq	Nazik qabiq, zədəsiz, parlaq, qırmızı rəngli. Tez/gec yetişən
	Daşınmaya döyümlü, rəf ömrü uzun	AZƏRBAYCAN Aqronomlar İttifaqı	
Qabığı parlaq qırmızı rəngli	Qabığı parlaq qırmızı rəngli		Qabığı parlaq qırmızı rəngli
Gilələri qırmızı, sulu, dənəsi xırda	Gilələri az sulu, dənəsi xırda	Gilələri iri, sulu, dənələri xırda	Gilələri iri, sulu, dənələri xırda

GÜBRƏLƏRİN TƏQVİM VƏ TƏTBİQ PROGRAMI*

(Ənənəvi kiçik və orta ölçülü təsərrüfatlar üzrə)

Ölkələr	Aylar											
	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
**Torpaq nümunələrinin aqrokimyəvi analizi												
Üzvi gübrələrin tətbiqi												
Kaliumlu gübrələrin tətbiqi												
Fosforlu gübrələrin tətbiqi												
Azotlu gübrələrin tətbiqi												
Yarpaq nümunələrinin analizi												
Mikro gübrələrin tətbiqi												

Azərbaycan Aqronomlar İttifaqı

*Qeyd; Gübrələrin tətbiq vaxtları ərazilərin torpaq – iqlim şəraitindən asılı olaraq dəyişə bilər

**Qeyd; Əkin qatının aqrokimyəvi analizi aparılmışdan gübrələrin tətbiqi nəticəsində:

1. Tələb olunan miqdardan az gübrə tətbiq olunur
2. Tələb olunan miqdardan çox gübrə tətbiq olunur
3. Düzgün gübrə forması seçilmir
4. Düzgün gübrə tətbiqi vaxtı müəyyən edilmir
5. Qida çatışmaması ilə əlaqəli zədələr yaranır
6. Qeyri - standrat meyvə istehsal olunur
7. Ətraf mühitin çırklənməsi baş verir
8. Əsaslandırılmamış maddi ziyan yaranır

SAĞLAM BİTKİ VƏ SAĞLAM MEYVƏ YETİŞDİRİCİLİYİ. TƏCRÜBƏ VƏ MÜŞAHİDƏ

TƏCRÜBƏ	MÜŞAHİDƏ
Rayonlaşdırılmış, keyfiyyətli və sağlam tınglərin əkilməsi	Bitki: Qida maddələrinin çatışmaması üzrə simptomların müşahidə edilməsi.
Əkin sxeminin düzgün seçilməsi	Zərərvericilər: Bitkinin müxtəlif hissələrində zərərvericilərin sayının müşahidə edilməsi.
Gövdə sayının düzgün əsaslandırılması (tək, çox gövdəli)	Təbii düşmənlər: Parazitlərin və təbii düşmənlərin sayının müşahidə edilməsi. Xəstəliklər: Bitkinin yarpaq, gövdə, kök və meyvəsində xəstəliklərin görünən simptomlarının müşahidə edilməsi.
Gübrələrin tətbiqinin və suvarmanın idarə edilməsi	Alaq otları: Alaq otlarının inkişafının müşahidə edilməsi.
Kol üzərindəki çiçək sayının və meyvə yükünün idarə edilməsi	Su təchizatı: Sahənin su ilə təchizatının müşahidə edilməsi.
Zərərvericilərin müəyyən edilməsi üzrə mütəmadi müşahidələrin aparılması	Hava şəraiti: Ərazinin hava şəraitinin müşahidə edilməsi.
Aqrotexniki müddətdə Kompleks (birgə) Bitki Muhafizə tərəbirlərinin yerinə yetirilməsi	

ƏTRAF MÜHİT AMİLLƏRİNİN MƏHSULUN KƏMİYYƏT VƏ KEYFİYYƏT GÖSTƏRİCİLƏRİNƏ TƏSİRİ.
 (Kiçik və orta ölçülü təsərrüfatlar üzrə)

s/s	ƏTRAF MÜHİT AMİLLƏRİ	GÖSTƏRİCİLƏR				
		Məhsuldarlıq, ton/ha	Xəstəliklər	Zərərvericilər	Çatlama	Gün yanıgi
1.	Torpağın tipi	✓				
2.	Torpağın temperaturu		✓	✓		
3.	Torpağın turşuluğu		✓	✓		
4.	Torpağın nəmliyi	✓	✓	✓	✓	
5.	Havanın temperaturu (maks/min.)	✓	✓	✓	✓	✓
6.	Nisbi rütubət (maks/min.)		✓	✓		
7.	Atmosfer yağıntılarının miqdarı (maks/min)	✓	✓	✓	✓	
8.	Günəş parlaqlığı				✓	✓
9.	Küləyin sürəti		✓	✓		
10.	Su hövzələrinin yaxınlığı	✓	✓	✓		
11.	Gecə və gündüz temperatur fərqi		✓	✓	✓	

QABAQCIL KƏND TƏSƏRRÜFATI TƏCRÜBƏSİNİN TƏTBİQİ. POZİTİV VƏ NEQATİV TƏRƏFLƏR
(Global GAP sertifikatı)

POZİTİV	NEQATİV
Yerli və xüsüsilə ixrac bazarlarında tanınmaqdır. Bazarda nisbi rəqabət üstünlüyü əldə etməkdir	Standartlarla iş təcrübəsinin olmaması
Fəaliyyətlərin mövcud keyfiyyət standartları çərçivəsində yerinə yetirilməsidir	Mövcud qurumların xidmətlərinin ödənişli və baha olması
Təkmil qeydiyyat və uçot sisteminin tətbiqi və aparılmasıdır	Kiçik və orta ölçülü təsərrüfatların xidmət haqqını ödəmək iqtidarında olmaması
Gübrələrdən və pestisidlərdən istifadənin optimallaşdırılmasıdır	QKTT tətbiqi nəticəsində əldə olunacaq səmərənin ölçülməsi üzrə meyarların qeyri-müəyyənliyi
Təsərrüfatın, məhsulun və işçi heyətin təhlükəsizliyinə təminatdır	Sertifikatlaşma üzrə qurumların inkişafının hələlik təşəkkül tapmaması

NAR BİTKİSİNİN YERLİ VƏ SELEKSİYA SORTLARI

Məlumat mənbəyi: Meyvəcilik və Çayçılıq Elmi-Tədqiqat İnstitutu

Əbdül Həsən	Bala mürsəl	Car nar	Gəncə qırmızı qabiq	Qəzyan Vələsi
Avrora	məhsuldar	Dəvəçi I (Şabran r.)	Qırmızı şirin nar	Çəhrayı Şirin
Ağdam narı	Boz nar	Dəvəçi qırmızı	Ağdam şirin narı	Vurğun
Ağdam qırmızı narı	Buzovna narı	Yeni Gülöyşə	Qırmızı şirin nar	Qəşəng
Ağdam şirin narı	Bumajnıy	Yeni qırmızı nar	Kürdaş narı	Şirin qızıl-dona
Ağdaş	Bunyatlı	Zaqatala narı	Lənkəran narı	Qalın qabiq
Ağdaş şirin	Buraçnıy	Zaqatala qırmızı narı	Lənkəran pioneri	Qara Bala mürsəl
Ağ nar	Göy nar	Zəngilan narı	Mərdakən narı	İridənə
Ağ şirin	Göy turş nar	Zərif nar	Qırmızı Mərdakən	İridənəli irimeyvəli
Azərbaycan	Göy şirin nar	Zibeydə	narı	Qırmızı Qəzyan nar
Azərbaycan yaqutu	Genlik mir	Zülfüqar	Maştaga narı	Şüvələn qay nar
Azəri	Genlik narı	İradə	Meyxoş	Şax nar
Aleko	Genlik şirin narı	İridənəli	Mələs	Şirin ağ qabiq
Alisa	Genlik turş narı	Qarabağ narı	Məhsəti	Şirin anor iridənəli
Alma şirin	Göyçay narı	Qara nar	Yumşaqtoxumlu	Şirin kizıl-dona
Alşırın nar	Göyçayın yumşaq	Qızıl nar	Yumşaqtoxumlu	Şamxor (Şəmkir r.)
Abşeron	toxumlu narı	Qızıl qabiq	qırmızı	Şaxbar nar
Abşeron qırmızı	Qırmızı Gülöyşə	Gəncənin qırmızı	Nazik qabiq	Samux narı
Abşeron çəhrayı	Şelli qırmızı	narı	Nar alma	Samux qırmızı nar
Ərəş	gülüyşəsi	Gəncə şirin nar	Nikolay Vavilov	Samux çəhrayı nar
Armud şirin	(Ağdam r., Şelli k.)	Sabirabad qırmızı	Olep	Saray şirin nar
Armud şirin Şüvəlan	Gülöyşə	narı	Ordubadi	Sulu nar
narı	Ağdam Gülöyşəsi	Qırmızı iridənə	Payızlıq (Osenniy)	Şelli
At dişi	Azərbaycan	Qırmızı qabiq	Partizan	Şelli Mələsi
Bala mürsəl	Gülöyşəsi	Nəsimi	Valentina Tereşkova	Şirvan nar
Bala mürsəl	İridənəli Gülöyşə	Şəkinin qırmızı narı	Prevosxodniy	Şüvələn narı
tezyetişən	Çəhrayı Gülöyşə		Şirin kizıl	Şirin qırmızı

**NAR
SORTLARI**

BALA MÜRSƏL

Mənşəyi	Azərbaycan, xalq seleksiyası sortu	Azərbaycan, xalq seleksiyası sortu
Yayıldığı zonalar	Aran zonası	Göyçay, Şirvan rayonları, Abşeron yarımadası, Gəncə-Qazax zonası
Yetişkənlüyü	Tezyetişən	Tezyetişən
Forması	Yumru	Yumru və ya uzunsov yumru
Orta kütləsi	400 q	300-400 q, maksimum 550 q
Rəngi	Parlaq, tünd moruğlu rənglidir	Parlaq, açıq çəhrayı və ya moruğ-çəhrayı rənglidir
Qabığı	Qabığı – qalın	Qabığı – nazik
Dənələri	Açıq-qırmızı rəngli, orta kütləsi 0,42 q (məq ola bilər)	Orta kütləsi 0,4 q, açıq qırmızı rənglidir, orta ölçüdə
Toxumları	Orta ölçüdə	Uzunluğu 6 mm, diametri 3 mm
Şirəsi	Qırmızı rənglidir. Tərkibində şəkərin miqdarı 13,51%, turşuluq 1,91%	Albalı rəngli, tərkibində şəkərin miqdarı 14,4 - 15,6 %, turşuluq 1,3 - 1,84%
Şirə çıxımı	51-59%	50-58%
Dadı	Turşa-şirin, xoşagələn və çox lezzətlidir	Turşa-şirin, xoşagələn və çox lezzətlidir
Yığım vaxtı	Oktyabr ayının sonu	Sentyabr ayının sonu-oktyabr ayının ortası
Saxlanma müddəti	3-4 ay	2-3 ay
Kolun hündürlüyü	4-5 m-ə qədərdir	3 m-ə qədərdir
Çətiri	Qollu-budaqlı və geniş çətirə malikdir	Qollu-budaqlı və geniş çətirə malikdir
Məhsula düşməsi	Bağə əkildikdən 3-4 il sonra məhsula düşür	Bağə əkildikdən 3 il sonra məhsula düşür
Məhsuldarlığı	1 koldan orta məhsuldarlıq 30 kq, hektardan 120 sent/ha	1 koldan orta məhsuldarlıq 35 kq, hektardan 140 sent/ha
Xəstəlik və zərərvericilərə qarşı davamlılığı	Qonur ləkəlilik xəstəliyinə çox həssas, meyva çürüməsi xəstəliyinə çox davamlıdır	Yüksək

ÇƏHRAYI GÜLÖYŞƏ

**NAR
SORTLARI**

AZƏRBAYCAN GÜLÖYŞƏSİ

İRİDƏNƏLİ

Mənşəyi	Azərbaycan, xalq seleksiyası sortu	Azərbaycan MÇET İnstitutunun seleksiya sortu
Yayıldığı zonalar	Ağsu, Kürdəmir, Göyçay	Göyçay, Abşeron yarımadası
Yetişkənliliyi	Ortayetişən	Ortayetişən
Forması	Yumru iri	Yasti-yumru, iri
Orta kütłəsi	220-300 q, maksimum 400 q	300 - 350q
Rəngi	Tünd-çəhrayı və ya qırmızı rənglidir	Qırmızımtıl
Qabığı	Nazik parlaq	Nazik
Dənələri	Iri, uzunluğu-13 mm, diametri-7 mm	Tünd çəhrayı rəngli, iri
Toxumları	Uzunluğu 8 mm, diametri 5 mm	Nazik və xırda
Şirəsi	Parlaq qırmızı rənglidir. Tərkibində şəkər - 15,95%, turşuluq - 1,84%	Qırmızı rənglidir. Tərkibində şəkər miqdarı - 16,74%, turşuluq - 1,13 %
Şirə çıxımı	47-50%	59,5%
Dadı	Turşa-şirin və xoşagələndir	Turşa-şirin, xoşagələndir
Yığım vaxtı	Oktyabr ayı	Oktyabr ayının ortası
Saxlanma müddəti	2-3 ay	5 ay
Kolun hündürlüyü	3 m-ə qədərdir	4 – 4,5 m-ə qədərdir
Çətiri	Şaxlı - budaqlıdır	Yığcam, az tikanlı
Məhsula düşməsi	Bağ'a əkildikdən 3 il sonra məhsula düşür	Bağ'a əkildikdən 4 il sonra məhsula düşür
Məhsuldarlığı	25,5 kq/ağac, 100 sent/ha	Bir koldan 28 kq
Nəqliyyata davamlılığı	Nisbətən davamsız	Yüksək
Xəstəlik və zarərvericilərə qarşı davamlılığı	Meyvə çürüməsi xəstəliyinə davamlı, qonur ləkəlilik xəstəliyinə və zərərvericilərə qarşı orta davamlıdır	Yüksək

NAR SORTLARI

QIRMIZI QABIQ

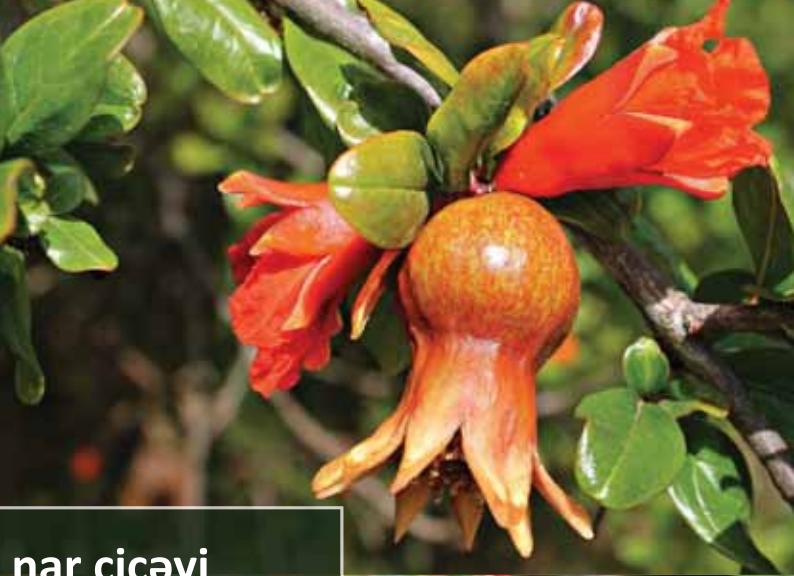
VƏLƏS

VONDERFUL (Amerika)

Mənşəyi	Azərbaycan, xalq seleksiyası sortu	Azərbaycan, xalq seleksiyası sortu	ABŞ
Yayıldığı zonalar	Gəncə - Qazax	Aran zonası	Abşeron yarımadası, Göyçay, Ağsu rayonları
Yetişkənliliyi	Gecyetişən	Gecyetişən	Ortayetişən
Forması	Yasti-girdə: hün 90 mm, diam 102 mm	Yumru və ya yasti yumru	Yumru
Orta kütləsi	200-270 q, maksimum kütləsi 400-600 q	350q, maksimum kütləsi 600 q	200-300 q
Rəngi	Parlaq qırmızı rənglidir	Parlaq tünd qırmızı rənglidir	Tünd qızılı, parlaq rənglidir
Qabiğı	Nazik	Qalın	Nazik
Dənələri	Tünd albalı rəngli, iri: uz 12 mm, d. 6 mm	İri qırmızı rəngli	Tünd moruğu
Toxumları	Uzunluğu 8 mm, diametri 4 mm	Orta ölçüdə	Xırda, yumşaq, zərif
Şirəsi	Qırmızı rəngli. Tərkibində şəkərin miqdarı 14,5%, turşuluğu 2,01%	Qırmızı rəngli. Tərkibində şəkərin miqdarı 15,78%, turşuluq 2,07%	Tünd moruğu rəngli, tərkibində şəkərin miqdarı 14-15%, turşuluq 1,5-1,8%
Şirə çıxımı	51-60%	49-52%	52,2%
Dadı	Turşaşırın, zərif turşaşırın, xoşagələndir	Turşaşırın, xoşagələn və çox ləzzətlidir	Turşaşırın, zərif
Yığım vaxtı	Oktyabr ayının ikinci yarısı və sonu	Oktyabr ayının ortası	Oktyabr ayının ortası
Saxlanma müddəti	1-2 ay	3-4 ay	1-2 ay
Kolun hündürlüyü	4 m-ə qədərdir	4-5 m-ə qədərdir	2-3 m-ə qədərdir
Çətiri	Qollu-budaqlı, budaqları az tikanlıdır	Qollu-budaqlıdır	Qollu-budaqlı, budaqları az tikanlıdır
Məhsula düşməsi	Bağ aıkildıkdən 3 il sonra məhsula düşür	Bağ aıkildıkdən 3-4 il sonra məhsula düşür	Bağ aıkildıkdən 3 il sonra məhsula düşür
Məhsuldarlığı	Məhsuldarlıq 88 – 100 sen/ha	120 sent/ha	1 koldan orta məhsuldarlıq 40 - 65 kq
Nəqliyyata davamlılığı	Davamsızdır	Yüksək	Yüksək
Xəstəlik və zərərvericilərə qarşı davamlılığı	Meyvə çürüməsi xəstəliyinə qarşı davamlı, qonur ləkəlilik xəstəliyinə qarşı orta davamlıdır	Meyvə çürüməsi xəstəliyinə davamlı, qonur ləkəliliyə qarşı orta davamlıdır	Meyvə çürüməsi və qonur ləkəlilik xəstəliklərinə davamlı, nar mənənəsi və qırmızı gənə zərərvericilərinə qarşı davamsızdır.

Nar ağacı, nar çiçayı

Nar

NAR MEYVƏSİNİN GÖSTƏRİCİLƏRİ

TOXUMLAR
7-21%

ŞİRƏ

36-75%

QABIQ

27-52%

Gilələrin sayı 250 - 900 ədəd

Məlumat toplusu "HH Group" şirkətlər birliyinin
maliyyə dəstəyi ilə nəşr edilibdir.

Müəlliflər;
Hüseynov Hüseyn Qarakişi oğlu
Biologiya üzrə fəlsəfə doktoru

Əliyev Əhməd Səməd oğlu
Aqrar Layihələr üzrə mütəxəssis

Aqrar sektorun inkişafı üzrə məlumat, məsləhət xidməti və
texniki dəstəyə olan ehtiyacınız bizim üçün imkandır.
Azərbaycan Aqronomlar İttifaqı (İB)

Əlaqə telefonlarımız; (+994 12) 408 20 57
(+994 50) 220 56 75